

ATODIAD 2

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
BIOAMRYWIAETH, FFLORA A FFAWNA		
<p>Bygythiadau i gyflwr a pharhad nodweddion y dirwedd</p>	<p>Mae gan Wynedd ac Ynys Môn adnodd bioamrywiaeth amrywiol a chyfoethog. Yn 2005, roedd 36% o 'gynefinoedd blaenoriaeth' yng Nghymru yn sefydlog neu'n cynyddu o gymharu â 30% yn 2002. Mae cynlluniau gweithredu cynefinoedd a rhywogaethau'r ddau awdurdod yn adnabod nifer o rywogaethau a chynefinoedd pwysig ac yn amlinellu statws y cynefin/rhywogaeth dan sylw, y ffactorau sy'n effeithio arnynt ynghyd â'r gweithredoedd arfaethedig er mwyn mynd ati i wella eu statws. Er mwyn gwella cyflwr y rhywogaethau a'r cynefinoedd hyn, rhaid rheoli eu nodweddion yn effeithiol.</p> <p>Mae gan ardal y CDLI ar y cyd amrywiaeth eang o safleoedd wedi'u hamddiffyn a'u dynodi dan ddeddfwriaeth genedlaethol a rhyngwladol yn sgil eu gwerth ecolegol a bioamrywiaeth. Fodd bynnag, mae cyflwr sawl un o'r safleoedd hyn dan fygythiad cyson.</p> <p>Yn 2009, barnwyd bod 66 SoDdGA yng Ngwynedd mewn cyflwr anffafriol tra barnwyd bod 72 ohonynt mewn cyflwr ffafriol. Mae'n debyg mai'r prif fygythiad i gyflwr SoDdGA yw datblygiad nad yw'n sympathetig i fioamrywiaeth.</p> <p>Mae pwysau ar GNCau sy'n ymwneud â chynlluniau datblygu yn cynnwys newid hinsawdd, rhywogaethau ymledol, problemau draenio, cyfoethogiad maethol o darddleoedd dŵr allanol, diffyg rheolaeth dros lefelau dŵr, coedwigo, lefelau dŵr is yn sgil agosrwydd planhigfeydd, datblygu arfordirol ac amddiffynfa rhag llifogydd ac ansawdd dŵr gwael. Ar raddfa genedlaethol, ym mis Mai 2008, barnwyd mai dim ond 43% o GNCau oedd â statws ffafriol h.y. mae gan yr holl nodweddion a aseswyd statws adfer ffafriol neu anffafriol.</p> <p>Mae safleoedd Natura 2000 hefyd yn wynebu pwysau sylweddol ar hyn o bryd. Mae bygythiadau i'r safleoedd hyn yn cynnwys datblygiadau arfordirol (e.e. llithrfeydd, marinas, harbyrau), arferion amaethyddol, ffyrdd newydd, pwysau twristiaeth a hamdden, llygredd dŵr, effeithiau gwastraff (e.e. tipio slei bach, ysbwriel), rhywogaethau ymledol, coedwigaeth, pori amhriodol ac effeithiau</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i gynnal, cadw a gwella rhywogaethau a chynefinoedd drwy eu gwarchod nhw rhag effeithiau andwyol datblygiadau a, ble bo angen, sicrhau y cymerir mesurau lleddfu er mwyn osgoi effeithiau andwyol o'r fath. Yn ei dro, bydd hyn yn atal difrod i rywogaethau ac osgoi colledion na ellir eu hadfer. • Yr angen i ddarparu ar gyfer cadw a gwella'r rhywogaethau a'r cynefinoedd sydd wedi'u hadnabod a'u cynnwys yn y cynlluniau gweithredu bioamrywiaeth. • Yr angen i sicrhau nad yw datblygiadau newydd yn achosi difrod i nodweddion safleoedd sydd wedi'u dynodi'n lleol, yn genedlaethol ac yn rhyngwladol a, ble bo hynny'n briodol, y cymerir mesurau lliniaru i osgoi unrhyw effeithiau andwyol. • Gwella ardaloedd dynodedig ac ehangach o fioamrywiaeth drwy gynnal a gwella isadeiledd gwyrdd.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>andwyol gan ddatblygiadau yn gyffredinol. Roedd 45% o'r holl rywogaethau Natura 2000 mewn cyflwr ffafriol rhwng 2000 a 2009 yng Nghymru.</p> <p>Mae'r gostyngiad mewn poblogaethau adar yn digwydd ar raddfa genedlaethol. Yn gyffredinol, mae poblogaethau adar yn dirywio dros amser yn sgil nifer o ffactorau yn cynnwys effeithiau newid hinsawdd ac arferion amaethyddol. Yng Nghymru, gostyngodd y cyflenwad tymor byr o'r holl grwpiau o adar rhwng 2005 a 2006. Yn 2006, roedd adar o gynefinoedd a ffermiwyd, adar coetir a'r gyfres o adar tir fferm y DU yn is na'r gwerth sylfaen yn 1994. Yng Nghymru, adar o gynefinoedd tir fferm sydd wedi dangos y gostyngiad mwyaf, gyda 6% o ostyngiad yn eu poblogaeth rhwng 1994 a 2003.</p>	
Diogelu Coetiroedd Rhannol Naturiol	<p>Mae gan Wynedd ardal eang iawn o goetiroedd. Mae'r amgylcheddau hyn o bwysigrwydd hanfodol i amrywiaeth o rywogaethau pwysig yn cynnwys, dyfrgwn, moch daear, clychau'r gog a nifer o adar. Fodd bynnag, maent dan bwysau parhaus gan ffactorau yn cynnwys gorburi, goresgyniad gan rywogaethau egsotig, llygredd atmosfferig, newid hinsawdd a cholled i ddatblygiadau tir.</p> <p>Mewn cymhariaeth, nid oes llawer o goetiroedd yn Ynys Môn o gymharu â gweddill Cymru. Mae'r rhan fwyaf o'r rhain mewn perchnogaeth breifat ac yn cael eu rheoli'n wael.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i ystyried pwysigrwydd coetiroedd a sicrhau yr hyrwyddir eu gwarchod a'u gwella.
CYMUNEDAU		
Poblogaeth sy'n heneiddio	<p>Rhwng 2003 a 2009, bu cynnydd o 1.3% ym mhoblogaeth y ddau awdurdod lleol unigol, o gymharu â chynnydd o 2.4% yng Nghymru. Mae ardal y Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLI ar y cyd) hefyd yn profi poblogaeth sy'n heneiddio, gyda llai o blant yn cael eu geni a mwy o bobl yn byw yn hŷn. Rhwng 1991 a 2009, bu cynnydd o 21% yn Ynys Môn a 9% yng Ngwynedd yn y grŵp oedran 65+, o gymharu â chynnydd o 12% yng Nghymru.</p> <p>Effaith poblogaeth sy'n heneiddio yw y bydd cynnydd yn nifer yr unigolion sydd o oed pensiwn, a gostyngiad yn y nifer o bobl sydd o oed gweithio. Bydd hyn yn</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r boblogaeth sy'n heneiddio yn arwain at ostyngiadau yn y gweithlu sydd ar gael. • Yr angen i greu cymunedau gyda mwy o gydbwysedd oedran. • Effaith poblogaeth sy'n heneiddio ar wasanaethau lleol.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>arwain at gynnydd sylweddol yn y galw am ofal iechyd, gwasanaethau preswyl, eiddo preswyl y gellir eu haddasu, pensiynau a gwasanaethau eraill a ddefnyddir gan bobl hŷn. Mae'r cynnydd ym mhoblogaeth hŷn ardal y CDLI ar y cyd yn cael ei adlewyrchu gan ostyngiad yn y boblogaeth iau yn rhannol oherwydd allfudo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hyfywdra rhai gwasanaethau yn y dyfodol (e.e. ysgolion bach) o gofio'r gostyngiad yn niferoedd y disgyblion. Cyfleoedd cyflogaeth yn nhermau darparu cyfleusterau gofal iechyd.
Allfudo gan bobl ifanc	<p>Ers sawl blwyddyn, mae pryder wedi bod ynghylch pobl ifanc yn gadael gogledd orllewin Cymru, a dengys tystiolaeth fod hyn yn broblem sylweddol yn Ynys Môn a Gwynedd. Dengys tueddiadau fod nifer sylweddol o bobl ifanc rhwng 20 a 29 mlwydd oed yng Ngwynedd wedi allfudo yn ystod y flwyddyn hyd at fis Mehefin 2009, tra bod mewnfudo yn uwch nag allfudo ar gyfer y categori 45-64 mlwydd oed. Ymddengys bod hon yn broblem sy'n waeth mewn ardaloedd gwledig, arfordirol.</p> <p>Yn Ynys Môn, gostyngodd cyfran y bobl ifanc yn y grŵp oedran 15-29 gan 19% yn yr un cyfnod. Yr unig esboniad rhesymegol yw allfudo net gan bobl iau a mewnfudo net gan bobl hŷn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Effaith colli pobl o oed gweithio ar yr economi lleol. Yr angen parhaus i wrthsefyll allfudo gan y gweithlu ifanc. Cymunedau llai cynaliadwy a chymysg. Yr angen i greu cymunedau gyda mwy o gydbwysedd oedran yn enwedig mewn ardaloedd gwledig.
Poblogaeth gymharol iach a diogel ond gydag amrywiadau'n amlwg o fewn ardal y CDLI ar y cyd	<p>Roedd cyfran uwch o boblogaeth breswyl Ynys Môn a Gwynedd yn ystyried eu hunain mewn iechyd da o gymharu â chyfartaledd Cymru (67% a 69% yn y drefn honno o gymharu â 65% yng Nghymru). Fodd bynnag, mae amrywiadau'n bodoli o fewn y ddwy sir gyda 14% a 14.5% o boblogaeth Tref Caerdybi a Llanbedrog, er enghraifft, yn disgrifio'u hiechyd fel 'ddim yn dda' - bron i deirgwaith gymaint â'r ffigwr yn ward Bethel (4.8%).</p> <p>Mae cyfran y bobl sydd â salwch cyfyngus hirdymor yn Ynys Môn (22.4%) a Gwynedd (20.6%) ill dau yn is na chyfartaledd Cymru (23.3%) ac mae disgwyliad oes yn uwch yn y ddwy sir na'r cyfartaledd cenedlaethol ar gyfer dynion a merched.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Yr angen i gynnal a gwella iechyd a lles cyffredinol y preswylwyr. Yr angen i annog ffordd o fyw iachach i breswylwyr. Yr angen i hyrwyddo'r gostyngiad parhaus mewn cyfraddau trosedd drwy annog datblygiadau sy'n gwella diogelwch cymunedau.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>Fodd bynnag, mae gan Ynys Môn a Gwynedd gyfradd cancr uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol (424.2 a 418 o bob 100,000 yn y drefn honno, o gymharu â 410 yng Nghymru rhwng 2004 a 2006).</p> <p>Yn 2005/06, dim ond 37% o boblogaeth Gwynedd a 32% o boblogaeth Ynys Môn a adroddodd eu bod wedi bodloni canllawiau ar gyfer gweithgaredd corfforol yn ystod yr wythnos flaenorol.</p> <p>Mae nifer y damweiniau ffordd wedi gostwng yn raddol yn ddiweddar, gyda'r cyfraddau damweiniau yn is na'r cyfartaledd cenedlaethol (11.9 i bob 100 km yng Ngwynedd a 14.1 i bob 100km yn Ynys Môn o gymharu â 25.5 i bob 100 km yng Nghymru).</p> <p>Mae gan Wynedd ac Ynys Môn gyfraddau trosedd cymharol isel o gymharu â gweddill Cymru gyda'r cyfraddau'n gostwng yn raddol (yn 2006-2007, roedd trosedd yr adroddwyd amdani yng Ngwynedd ac Ynys Môn yn 73.5 a 67.7 i bob 100,000 o'r boblogaeth yn y drefn honno, o gymharu â 87.5 yng Nghymru).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i annog darpariaeth manau agored, isadeiledd gwyrdd a chyfleusterau chwaraeon er mwyn hyrwyddo mwy o ymarfer corff.
<p>Anghydraddoldebau amddifadedd cymdeithasol</p>	<p>Mae Ynys Môn a Gwynedd yn siroedd gwledig gan fwyaf; fodd bynnag, mae rhai rhannau yn sylweddol fwy gwledig nag eraill. Mae nifer o gymunedau o fewn ardal y CDLI ar y cyd yn destun y cynllun Cymunedau'n Gyntaf a cheir problemau megis diffyg siopau a gwasanaethau lleol eraill, anawsterau gyda chlodiant a chostau gwresogi'r cartref. Ceir hefyd glystyrau o gyfraddau diweithdra uchel a chartrefi sy'n hawlio credyd treth i deuluoedd sy'n gweithio yn rhai rhannau gwledig o Wynedd a rhannau gogledd orllewinol Ynys Môn.</p> <p>Mae Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru wedi dangos bod mwyafrif yr ardaloedd bychain yng Ngwynedd yn llai difreintiedig na'r cyfartaledd i Gymru. Fodd bynnag, ceir manau eithaf difreintiedig o fewn yr awdurdod, yn bennaf o ran tai a mynediad i wasanaethau. Yn y 10% o'r ardaloedd cynnyrch ehangach haen is (LSOAs) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, ceir nifer uwch na'r cyfartaledd o LSOAs yng Ngwynedd ar gyfer Tai (41%) a Mynediad (24%). Mae amddifadedd</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i ostwng amddifadedd yn benodol yn nhermau tai a mynediad i wasanaethau, yn enwedig yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig. • Yr angen i ostwng yr anghydraddoldebau drwy'r system gynllunio. • Yr angen i hwyluso datblygu cyfleusterau a gwasanaethau cymunedol mewn ardaloedd gwledig a hwyluso gwelliannau mewn cyfleoedd lleol drwy gynyddu faint o gyflogaeth o

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>o ran mynediad i wasanaethau yn uwch mewn pentrefi bychain ac ardaloedd gwledig. Mae rhai ardaloedd o Ben Llŷn yn arbennig o ddifreintiedig yn ôl dadansoddiad WIMD. Mae'r stori'n un debyg yn Ynys Môn. Yn y 10% o ardaloedd cynnyrch ehangach haen is fwyaf difreintiedig yng Nghymru, ceir nifer uwch na'r cyfartaledd o LSOAs yn Ynys Môn ar gyfer Tai (10%) a Mynediad (18%). Roedd 55% o'r LSOAs yn Ynys Môn yn fwy difreintiedig na chyfartaledd Cymru.</p>	<p>safon sydd ar gael ynghyd â chefnogi busnesau lleol.</p>
FFACTORAU HINSODDOL		
<p>Cynnal ansawdd aer da yn gyffredinol</p>	<p>Nid yw llygredd aer yn broblem sylweddol yng Ngwynedd ac Ynys Môn a fyddai'n cyfiawnhau dynodi Ardal Rheoli Ansawdd Aer (ARAA). Ar y cyfan, mae ansawdd aer yn dda yn y ddau awdurdod.</p> <p>Yng Ngwynedd ac Ynys Môn, mae crynodiadau PM10, er enghraifft, yn sicr o fewn y cyfyngiadau cenedlaethol ac mae ardaloedd LSOA y Sir ymhlith y lleiaf difreintiedig yng Nghymru yn nhermau Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru : Mynegai Allyriadau Aer ar sail Cyfartaledd y Boblogaeth (2008).</p> <p>Mae monitro lleol yn parhau mewn amrywiol safleoedd ledled y ddau awdurdod – roedd yr unig fesur ansawdd aer oedd yn uwch na'r hyn sy'n dderbyniol ar yr A55 yn Llanfairpwll ble roedd y canlyniadau'n uwch na'r amcanion blynyddol ar gyfer NO2.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i ystyried effeithiau ansawdd aer wrth asesu bwriadau datblygu mewn ardaloedd ble y gallai datblygiadau newydd/ychwanegol arwain at effeithiau sylweddol/cronnus er mwyn cynnal neu wella ansawdd aer.
<p>Nwyon tŷ gwydr a bygythiad newid hinsawdd</p>	<p>Mae allyriadau nwyon tŷ gwydr wedi cynyddu'n raddol ers 2002 ac mae allyriadau'n parhau i fod yn broblem ac yn rhywbeth sy'n cyfrannu'n sylweddol at newid hinsawdd. Mae amcangyfrifon cyfredol yn awgrymu y bydd hafau yn sychach a gaeafau yn wlypach yn sgil newid hinsawdd dros y 25 mlynedd nesaf, gyda mwy o law yn gyffredinol. Mae'n debygol y bydd tymereddau'n cynyddu hefyd. Gallai newidiadau mewn patrymau glawiad a faint o law a geir effeithio ar faint o ddŵr sydd ar gael i bobl a'r amgylchedd. Mae amodau mewn diwydiant, tai ac yn benodol trafniadaeth ffordd yn brif gyfranwyr i allyriadau nwyon tŷ gwydr yn y</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i gyfrannu at leihau nwyon tŷ gwydr drwy leihau defnydd o ynni a chynyddu cynhyrchiant ynni adnewyddadwy. • Yr angen i hyrwyddo effeithiolrwydd ynni wrth ddylunio adeiladau newydd ac addasu adeiladau presennol.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>ddwy sir.</p> <p>Carbon deuocsid yw'r prif gyfrannwr i allyriadau nwyon tŷ gwydr. Mae cyfwerth CO2 cyfanswm y nwyon tŷ gwydr nad ydynt yn CO2 yng Nghymru wedi gostwng gan 28% rhwng 1990 a 2006.</p> <p>Ceir y cyfraniad mwyaf tuag at allyriadau CO2 yng Ngwynedd gan ffynonellau domestig. Yng Ngwynedd, mae allyriadau CO2 o ffynonellau domestig yn uwch na chyfartaledd Cymru (2.6 y pen o gymharu â 2.4 yng Nghymru), sy'n dangos y ceir cyfran uwch na'r cyfartaledd o dai sy'n defnyddio ynni'n aneffeithiol. Gallai hyn fod yn gysylltiedig â'r gyfran uchel o dai a adeiladwyd cyn 1919 yn yr ardal.</p> <p>Ceir y cyfraniad mwyaf tuag at allyriadau CO2 yn Ynys Môn gan ddiwydiant a gweithgarwch masnachol (54%).</p> <p>Tai (allyriadau tanwydd) yw elfen fwyaf ôl-troed ecolegol Cymru, sy'n cyfrif am 22-27%.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i leihau ôl-troed ecolegol y ddau awdurdod lleol, gyda ffocws penodol ar yr allyriadau sy'n codi o dai a thrafnidiaeth. • Lleihad mewn cynhyrchiant nwyon tŷ gwydr drwy leihau faint o deithio a wneir mewn cludiant preifat, gan hyrwyddo mwy o gerdded, beicio a defnydd o gludiant cyhoeddus. • Ymgorffori mesurau addasu newid hinsawdd fel elfen annatod o ddatblygiadau tai ac isadeiledd newydd. • Hwyluso datblygu ffynonellau ynni carbon isel ledled ardal y cynllun.
TREFTADAETH DDIWYLLIANNOL		
Gostyngiad diweddar yng nghyfran y siaradwyr Cymraeg	<p>Mae Gwynedd ac Ynys Môn yn gadarnleoedd yr iaith Gymraeg gyda'r gyfradd uchaf a'r ail uchaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru gyfan (69% a 60% yn y drefn honno). Fodd bynnag, tra bod Cymru yn gyffredinol wedi gweld cynnydd yng nghyfran y siaradwyr Cymraeg rhwng 1991 a 2001, cafwyd gostyngiad o -3.1% yng nghanran y siaradwyr Cymraeg yng Ngwynedd a gostyngiad o -2% yn Ynys Môn rhwng 1991 a 2001.</p> <p>Mae rhai ardaloedd wedi gweld gostyngiad mwy dramatig nag eraill. Er enghraifft, gwelwyd gostyngiad sylweddol yn wardiau Bowydd a Rhiw (-14.7%), (Blaenau Ffestiniog), Botwnnog a Thudweiliog (-11.9%) a Llanengan (-10%) yng</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i hwyluso cadw a gwella'r iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymreig fel rhan bwysig o'n treftadaeth ddiwylliannol. • Cefnogi a hwyluso'r dull gweithredu a nodwyd yn y Mesur Iaith Gymraeg (gweler y waelodlin fel cyfeiriad). • Yr angen i gasglu tystiolaeth a

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>Ngwynedd. Roedd y gostyngiad mwyaf yn Ynys Môn yn Llaneluad (10.3%).</p> <p>Mae lefel y siaradwyr Cymraeg yn amrywio rhwng cymunedau arfordirol sy'n boblogaidd fel canolfannau i ymddeol iddynt ar gyfer mewnfudo a chymunedau eraill gyda dros 70% y boblogaeth yn medru'r Gymraeg. Mae cyfran y siaradwyr Cymraeg yn tueddu i fod yn uwch mewn rhai ardaloedd trefol yn ogystal ag ardaloedd yr hen chwareli llechi, ond yn sylweddol is mewn llawer o ardaloedd arfordirol ym Meirionnydd, er enghraifft.</p>	<p>gwybodaeth ynghylch effaith datblygiadau ar yr iaith Gymraeg ble bo hynny'n angenrheidiol ac yn briodol.</p>
<p>Treftadaeth ddiwylliannol ac amgylchedd hanesyddol cyfoethog ac amrywiol</p>	<p>Mae cyfoeth o ddynodiadau ffurfiol yn adnabod ac yn gwarchod y nodweddion pwysicaf yn nhreftadaeth hanesyddol a phensaernïol ardal y CDLI ar y cyd. Gwynedd sydd â'r nifer ail uchaf o adeiladau rhestredig yng Nghymru tra bod Ynys Môn yn nawfed drwy Gymru. Mae'r adeiladau rhestredig hyn yn amrywio o eglwysi ac adeiladau cyhoeddus i fythynnod bach, ciosgau ffôn neu hyd yn oed gerrig milltir. Y cyswllt cyffredin rhwng strwythurau mor amrywiol â hyn yw'r ffaith bod CADW yn eu hystyried yn archeolegol neu'n hanesyddol arbennig. Fodd bynnag, mae cyfran o'r adeiladau hyn dan fygythiad ac mae 11% yng Ngwynedd wedi'u dynodi i fod 'wrth risg' ac yn Ynys Môn, mae 12% o'r holl adeiladau rhestredig yn y categori hwn.</p> <p>Yn ogystal, mae gan Wunedd nifer gymharol uchel o Ardaloedd Cadwraeth – 40 i gyd (y nifer ail uchaf yng Nghymru) tra bod gan Ynys Môn 12 o'r dynodiadau hyn.</p> <p>Mae ardal y CDLI ar y cyd hefyd yn cynnwys un Safle Treftadaeth y Byd sydd ar ddau safle – ychwanegwyd Castell Caernarfon a Muriau'r Dref yng Ngwynedd a Chastell Biwmares yn Ynys Môn i restr Safleoedd Treftadaeth y Byd fel safleoedd diwylliannol o werth byd-eang eithriadol ym 1987.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ceir potensial o ddifrod i safleoedd treftadaeth pwysig a'r amgylchedd hanesyddol o fewn ardal y CDLI ar y cyd gan ddatblygiadau yn sgil dinistr/ymyrraeth i nodweddion o bwysigrwydd treftadaeth ddiwylliannol a hefyd drwy ymyrryd ar leoliad nodweddion o'r fath. • Yr angen i hyrwyddo gwarchod, cadwraeth a gwella treftadaeth archeolegol, pensaernïol a hanesyddol ardal y CDLI ar y cyd.
ECONOMI		
<p>Gwerth Ychwanegol Crynswth (GVA) cymharol</p>	<p>Cafwyd bod Gwerth Ychwanegol Crynswth (GVA) y pen a grëwyd gan ddiwydiant yn Ynys Môn tua £11,333 yn 2009, yr isaf o holl awdurdodau lleol y DU, sy'n</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i hwyluso buddsoddiad mewn amrywiaeth o sectorau economaidd, yn

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
isel yn benodol yn Ynys Môn	amlygu'r ffaith nad yw economi'r sir yn gryf iawn o ran diwydiannau gweithgynhyrchu, masnach a gwasanaethau â gwerth ariannol uchel. Fodd bynnag, caiff y gwerth GVA ei amcangyfrif yn y gweithle yn hytrach nag yn y cartref, felly mae'r nifer net uchel o rai sy'n cymudo o'r ynys yn egluro'r cynhyrchiant isel y pen ymysg trigolion yr ynys.	benodol yn Ynys Môn.
Cyfradd gweithgarwch economaidd gymharol uchel yn ardal y CDLI ar y cyd ond diweithdra uwch na'r cyfartaledd yn Ynys Môn	<p>Amcangyfrifir bod gan Wynedd ac Ynys Môn gyfraddau gweithgarwch economaidd uwch na Chymru ar y cyfan gyda chyfraddau cyflogaeth uwch a chyfraddau diweithdra is na'r cyfartaledd cenedlaethol. Ym mis Mehefin 2011, roedd 74% o'r boblogaeth oed gweithio yn y ddau awdurdod lleol yn economaidd weithredol o gymharu â 72.8% yng Nghymru. Fodd bynnag, mae gweithgarwch economaidd yn amrywio o fewn ardal y CDLI ar y cyd gyda chyfraddau uwch o amgylch Ardal y Fenai, neu 'Ganolfan Menai', o gymharu ag ardaloedd gogleddol a gorllewinol Ynys Môn a phocedi o gyfraddau economaidd isel yn wardiau Pablig (Caernarfon) a Marchog (Bangor) er enghraifft.</p> <p>Yn gyffredinol, mae cyfradd y nifer sy'n hawlio wedi bod yn is yng Ngwynedd nag yng Nghymru gyfan ers tua 2009. Fodd bynnag, yn Ynys Môn, mae cyfraddau'r nifer sy'n hawlio wedi bod yn uwch na Chymru gyfan yn ddiweddar. Mae diweithdra'n amrywio ledled Ynys Môn a cheir cyfraddau llawer uwch o ddiweithdra yn ardaloedd gogleddol a gorllewinol yr ynys nag yn Ardal y Fenai e.e. 'Ardal y Pontydd' – 4.9%; Caergybi – 11.7% (Cyfrifiad 2001). Yr her fawr yw ymestyn cryfder Ardal y Fenai, a chynnig cyfleoedd i weithwyr o ardaloedd difreintiedig y gogledd a'r gorllewin.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i hyrwyddo adfywio cynaliadwy yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig drwy wella a gwarchod yr amgylchedd a'r isadeiledd a thrwy wella mynediad i wasanaethau i'r bobl yn yr ardaloedd hyn. • Yr angen i gyfrannu at gryfhau ac amrywio economïau lleol o fewn ardal y Cynllun drwy gefnogi a hyrwyddo twf mewn busnesau lleol.
Gostyngiad yn niwydiannau'r tir	<p>Mae Amaethyddiaeth yn ddiwydiant pwysig yn ardal y CDLI ar y cyd. Fodd bynnag, mae dirywiad cyson wedi bod yn y diwydiant amaeth, hela, coedwigaeth a physgota dros y deng mlynedd ddiwethaf. Rhwng 1996 a 2008 bu gostyngiad ym mherfformiad GVA y diwydiant – 78.4% yng Ngwynedd a 74.1% yn Ynys Môn.</p> <p>Rhwng 2002 a 2007, gostyngodd nifer y ffermwyr llawn amser gan 9.2% a 4.3% yng Ngwynedd ac Ynys Môn yn y drefn honno; a gostyngodd nifer y daliadau</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i hyrwyddo a chefnogi'r economi lleol yn ardal y CDLI ar y cyd gan fod angen cynnal ac adfywio'r economi hwn, yn benodol o gofio'r dirywiad yn y diwydiant amaethyddiaeth.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	gweithredol gan 2.9% yng Ngwynedd a 7.9% yn Ynys Môn. Ar y llaw arall, cafwyd cynnydd sylweddol yng nghyfran y gweithwyr rheolaidd a gweithwyr tymhorol yn y ddwy sir.	<ul style="list-style-type: none"> Yr angen i gefnogi gweithgarwch economaidd priodol o fewn ardal y CDLI ar y cyd a gwella rhagolygon a chyfleoedd cyflogaeth gan ystyried y sectorau hynny sydd fwyaf angen cefnogaeth.
Enillion llai na'r cyfartaledd	Mae enillion cyfartalog cartrefi yn Ynys Môn a Gwynedd yn is na'r cyfartaledd cenedlaethol. Yn 2009, y canolrif incwm oedd £23,050 a £24,350 yng Ngwynedd ac Ynys Môn yn y drefn honno, o gymharu â £25,750 yng Nghymru. Ceir hefyd amrywiaethau sylweddol mewn enillion cartrefi o fewn ardal y CDLI ar y cyd. Yn Ynys Môn, Morawelon sydd â'r incwm cartref cymedrig isaf (£16,450) ac yng Ngwynedd y ward â'r incwm cartref cymedrig isaf yw Hirael (£17,700). Gallai hyn adlewyrchu cyfuniad o ddiffyg cyfleoedd am waith â chyflog uwch; diffyg llafur â sgiliau yn lleol ac, o bosib, bod canran o'r boblogaeth nad ydynt yn medru cymryd rhan mewn swyddi â sgiliau uwch yn yr ardaloedd hyn.	<ul style="list-style-type: none"> Yr angen i hybu buddsoddiad drwy ddarparu isadeiledd o drafnidiaeth, cysylltiadau a thir sy'n gymorth i ddenu busnesau newydd er mwyn darparu gwaith â chyflog uwch.
Cyrhaeddiad addysgol	<p>Mae sgiliau a dysgu yn bwysig am resymau cymdeithasol ac economaidd. Mae mynediad i addysg a hyfforddiant yn rhoi cyfle i bobl gyflawni eu potensial a chymryd rhan lawn yn y gymdeithas a'r economi. Mae'r cymwysterau sydd gan y boblogaeth yn amrywio o fewn ardal y CDLI ar y cyd. Mae wardiau Peblig a Morawelon ymhlith y rhai hynny sydd â'r cyfraddau isaf o gyrhaeddiad addysgol yn ardal y CDLI ar y cyd, gyda 50.3% a 49% (yn y drefn honno) gyda dim math o gymwysterau.</p> <p>Gall y diffyg cyfleoedd ar gyfer addysg ac ailhyfforddi i oedolion yn yr ardaloedd ymylol fod yn cyfyngu gallu nifer o weithwyr hŷn i addasu i gyfleoedd gwaith newydd. Bydd angen cyfleoedd hyfforddi ar weithwyr o'r ardaloedd difreintiedig er mwyn addasu i economi lleol sy'n newid ac yn amrywio.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Yr angen i hwyluso darparu cyfleoedd hyfforddiant ac addysg er mwyn gwella sgiliau'r boblogaeth o oed gweithio.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
Gwella'r diwydiant twristiaeth	<p>Mae'r rhan fwyaf o rannau'r sector twristiaeth wedi profi twf bychan a chyson. Fodd bynnag, nid yw'r cyfraddau twf yn sylweddol uchel i awgrymu fod y diwydiant yn chwyddo ar raddau cyflym iawn; mae angen lefel uchel o fuddsoddiad mewn llety o safon uchel, atyniadau i dwristiaid a gweithgareddau hamdden er mwyn denu mwy o gwsmeriaid i'r ynys. Dirywiodd cyfanswm yr ymwelwyr a ddeuai i Ynys Môn rhwng 2004 a 2006, er eu bod yng nghynt wedi cynyddu ers 2001. Mae'r cyfanswm sydd wedi'u cyflogi yn y diwydiant twristiaeth yn Ynys Môn wedi aros yn weddol gyson ers 2001. Yng Ngwynedd, cynyddodd nifer y twristiaid rhwng 1999 a 2005, ond maent wedi gostwng ers hynny.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i gefnogi twf y diwydiant twristiaeth gyda'r isadeiledd angenrheidiol.
TAI		
Amddifadedd tai yn benodol yng Ngwynedd	<p>Mae amddifadedd tai yn fater pwysig yn ardal y CDLI ar y cyd, yn benodol yng Ngwynedd. Mae amddifadedd tai yn gysylltiedig ag oedran y tai ac ystyrir bod cyfran helaeth o dai yng Ngwynedd, yn enwedig y rhai a adeiladwyd cyn 1919, yn anaddas. Yn 2001, Gwynedd oedd â'r gyfran ail uchaf o dai a adeiladwyd cyn 1919 yng Nghymru (46.9%). Mae cyfran y tai anaddas yng Ngwynedd yn sylweddol uwch na chyfartaledd Cymru – ystyrir bod 10.5% yn anaddas (chweched uchaf yng Nghymru) a mwy na dwbl Ynys Môn a Chonwy.</p> <p>Gwynedd ac Ynys Môn sydd â'r gyfran uchaf ac ail uchaf o dai heb wres canolog yng Nghymru hefyd (21.6% a 19.1% yn y drefn honno).</p> <p>Yn ogystal, Gwynedd sydd â'r gyfran uchaf o dai teras yng Nghymru. Efallai bod hyn yn bodloni anghenion cyfredol y sir ond nid yw'n rhoi dewis o fath o dai i'r trigolion.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i ddarparu amrediad o dai addas a fydd yn bodloni anghenion bob math o aelwydydd fel bod gan bawb y cyfle i fyw mewn cartref gweddus a fforddiadwy. • Yr angen i wella'r stoc tai presennol ble bo angen drwy addasiadau, estyniadau ac ati.
Fforddiadwyedd a diffyg tai fforddiadwy	<p>Fel gweddill y DU, mae ardal y CDLI ar y cyd wedi gweld cynnydd mawr mewn prisiau tai dros y blynnyddoedd diwethaf, er bod prisiau tai erbyn hyn yn dechrau gostwng yn araf. Fodd bynnag, mae prisiau tai yn parhau'n sylweddol uwch na chyfartaledd Cymru.</p> <p>Cynyddodd cyfartaledd pris yr holl dai a werthwyd yng Ngwynedd rhwng 1997 a</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i ddarparu nifer a dosbarthiad digonol o wahanol fathau o dai. • Yr angen i hwyluso darpariaeth cyflenwad mwy amrywiol o dai mewn ardaloedd gwledig er mwyn gweddu i'r

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>2006 gan 213% - uwch na'r cynnydd o 173% yng Nghymru. Yng Ngwynedd, cyfartaledd pris tŷ yn 2006 oedd £159,452 - £7252 yn uwch na chyfartaledd Cymru. Cynyddodd cyfartaledd pris yr holl dai a werthwyd yn Ynys Môn rhwng 1996/7 a 2006 gan 205%. Yn Ynys Môn, cyfartaledd pris tŷ yn 2006 oedd £155,714 - £3514 yn uwch na chyfartaledd Cymru.</p> <p>Mae tai fforddiadwy yn fater allweddol yn y CDLI ar y cyd. Serch hynny, mae fforddiadwyedd yn amrywio'n ddaearyddol ac mae gan rai ardaloedd arfordirol a gwledig gymarebau fforddiadwyedd uchel. Mae diffyg tai fforddiadwy yn broblem sylweddol mewn rhai ardaloedd megis Abersoch, Llanbedrog a Llanengan yng Ngwynedd a Rhosneigr, Cadnant a Llanfaethlu yn Ynys Môn.</p> <p>Nid yw cost enchwythedig tai yn adlewyrchu lefelau cyflog a newidiadau yn yr economi lleol sy'n achosi problemau fforddiadwyedd mwyfwy. Ble bo angen wedi'i adnabod, mae'n hanfodol y darperir cyflenwad o dai fforddiadwy digonol drwy'r CDLI er mwyn bodloni'r galw gan nifer gynyddol o aelwydydd yn yr ardal.</p> <p>Mae Cofrestrau Tai'r ddau awdurdod lleol yn dangos pa ardaloedd sydd angen tai cymdeithasol fwyaf er mwyn bodloni'r galw lleol. Yng Ngwynedd, dengys ystadegau fod gan rai ardaloedd, yn cynnwys cynghorau tref/cymuned Llanddeiniolen, Dolgellau a Bethesda yng Ngwynedd nifer uchel o bobl ar y rhestrau aros o gymharu â maint yr aneddiadau hyn ac yn Ynys Môn, cynghorau cymuned/tref y Fali, Porthaethwy, Bodedern, Llanfairpwll a Llangefni sydd â'r lefel uchaf o angen.</p> <p>Mae aelwydydd un rhiant yn ffactor sylweddol yn rhai ardaloedd y CDLI ar y cyd, yn benodol mewn rhai ardaloedd trefol yn cynnwys wardiau Tudur (18.3%) a Morawelon (18.1%) yn Ynys Môn a Marchog (Bangor) (22.4%) a Peblig (Caernarfon) (18.9%). Rhagwelir y bydd nifer yr aelwydydd yn cynyddu gan 23% yng Ngwynedd a 17% yn Ynys Môn erbyn 2031 ac, ynghyd â maint aelwydydd yn lleihau, golyga hyn y bydd angen cartrefu mwy o bobl sengl ynghyd â thai sydd wedi'u dylunio'n benodol ar gyfer y boblogaeth gynyddol o bobl hŷn.</p>	<p>holl anghenion. Dylai tai newydd fod yn fforddiadwy i'r boblogaeth leol heb gael effaith andwyol ar gymeriad ac elfen nodedig lleol ardaloedd gwledig.</p>

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
Tai gwag ac ail gartrefi	Mae'r gyfran uchel o dai gwag ac ail gartrefi/cartrefi gwyliau yn broblem mewn rhai rhannau o ardal y CDLI ar y cyd. Yng Ngwynedd, roedd 13.3% o'r holl gartrefi naill ai'n wag neu'n gartrefi gwyliau yn 2001 – y gyfran uchaf yng Nghymru. Mae'r broblem wedi'i chwyddo mewn rhai ardaloedd arfordirol megis Abersoch a Llanengan. Yn Ynys Môn, roedd 8.6% naill ai'n wag neu'n gartrefi gwyliau.	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i hwyluso datblygu tai fforddiadwy lleol neu dai i'r farchnad anghenion lleol yn ardal y CDLI ar y cyd.
TIRWEDD		
Pwysau ar ddynodiadau tirwedd pwysig	Mae gan ardal y CDLI ar y cyd adnodd tirwedd gwerthfawr iawn sy'n cynnwys nifer o ardaloedd dynodedig megis parciau a gerddi hanesyddol, ardaloedd gwarchod y dirwedd, tirweddau hanesyddol ac AHNEau. Mae rhannau o Wynedd hefyd yn ffurfio Parc Cenedlaethol Eryri. Mae cymeriad tirwedd a nodweddion bioamrywiaeth AHNEau Llŷn a Môn dan bwysau gan nifer o ffactorau sy'n ymwneud â datblygiadau. Mae'r rhain yn cynnwys adeiladau newydd ac addasiadau, safleoedd carafanau a gwersylla, ffyrdd, cyfathrebu a thelegyfathrebu, chwareli a gweithfeydd mwynau, coedwigaeth, gwastraff a gwaredu gwastraff, prosesau naturiol a ffermio.	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i warchod a gwella tirweddau drwy ddyluniadau a datblygiadau priodol o safon uchel sy'n cyd-fynd â chymeriad a natur nodedig lleol a, ble bo hynny'n briodol, nad ydynt yn cael effaith andwyol sylweddol ar olygfeydd o Barc Cenedlaethol Eryri nac allan ohono. • Yr angen i sicrhau bod yr AHNEau yn cael eu gwarchod rhag datblygiadau sydd â'r potensial i ddifrodi eu nodweddion cadwraeth arbennig.
PRIDDOEDD, MWYNAU, GWASTRAFF		
Cynnal dwysedd carbon priddoedd yng Ngwynedd	Mae gan Wynedd bridd â dwysedd carbon uchel, yn bennaf yn sgil natur ucheldirol topograffeg y sir. Mae carbon organig yn deillio o lystyfiant corfforedig naill ai'n cael ei waddodi neu sy'n gysylltiedig â deunydd gwraidd o fewn pridd. Mae'n bwysig ar gyfer nifer o nodweddion a phrosesau pridd. Gall colli mater organig pridd arwain at erydiad pridd, colli ffrwythlondeb, cywasgiad a dirywiad tir cyffredinol. Mae Ocsideiddiad mater organig (ei dorri i lawr) yn rhoi egni i organebau pridd a thrwy resbiradaeth mae'n arwain at allyriadau carbon deuocsid. Mae lefel y carbon yn y pridd wedi bod yn syrthio'n raddol yng Nghymru a Lloegr	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i warchod a rheoli pridd gan gynnwys cynnal carbon pridd ac anelu i osgoi peri risg ychwanegol drwy lygru neu halogi.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>oherwydd nifer o ffactorau ac mae newid hinsawdd ymysg y rhesymau hynny. Mae colli carbon o briddoedd yng Nghymru a Lloegr wedi digwydd ar raddfa gymedrig o 0.6% y flwyddyn rhwng 1978 a 2003.</p>	
<p>Maint cyfyngedig o'r tir amaethyddol gorau a'r tir mwyaf amlbwrpas</p>	<p>Yng Ngwynedd, mae 20% o'r tir amaethyddol yn disgyn i gategori 1, 2 neu 3 (y tir gorau a'r tir mwyaf amlbwrpas) tra bod 80% o'r tir amaethyddol yn disgyn i gategori 4 a 5 (y tir gwaethaf). Mae'r sefyllfa'n un debyg yn Ynys Môn gyda rhan fwyaf y tir amaethyddol naill ai'n Gradd 3 neu 4. Mae hyn yn cyfyngu amrediad y defnydd amaethyddol y gellir ei wneud o fwyaf y tir sydd ar gael ar gyfer ffermio.</p> <p>Yn nhermau cynllunio, gall y gweithgareddau a ganlyn hefyd arwain at golledion ffisegol neu ddirywiad mewn ansawdd priddoedd a thir amaethyddol: cynnydd mewn echdynnu deunyddiau; cynnydd mewn faint o wastraff sy'n cael ei waredu; adeiladu isadeiledd ffyrdd a rheilffyrdd newydd. Gall yr isod leihau'r pwysau ar gyfer datblygu ar dir a phridd o ansawdd da a gwella ansawdd y tir a'r pridd: lleihad mewn faint o wastraff sy'n cael ei dirlenwi; cynnydd mewn faint o ddeunyddiau sy'n cael eu haildefnyddio a'u hailgylchu a lleihad mewn llygredd ffo a thryledol.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i gyfeirio datblygiadau i safleoedd tir llwyd neu, fel arall, i'r tir amaethyddol o'r ansawdd gwaethaf gymaint â phosib er mwyn cadw'r tir amaethyddol gradd uchel.
<p>Cynnydd mewn Gwastraff Bwrdeistrefol</p>	<p>Mae maint y gwastraff bwrdeistrefol ledled y DU yn cynyddu bob blwyddyn a dengys ffigyrau nad yw Gwynedd ac Ynys Môn yn eithriad i'r duedd hon. Ceir amrediad o ffactorau a allai effeithio ar y cynnydd mewn faint o wastraff a gynhyrchir yn cynnwys, newidiadau i'r boblogaeth, newidiadau i nifer yr aelwydydd a'u maint, ymddygiad defnyddwyr/prynwyr, effeithiolrwydd strategaethau lleihau gwastraff a newidiadau i ffyniant economaidd rhanbarth. Pwysleisir yr angen i gynhyrchu llai o wastraff yn y lle cyntaf. Yn wir, mae rhanbarth gogledd Cymru yn wynebu'r her sylweddol o leihau gwastraff aelwydydd y pen gan oddeutu 40% y flwyddyn.</p> <p>Er mwyn rheoli'r gwastraff a gynhyrchir yn ardal y CDLI ar y cyd mewn modd mwy cynaliadwy yn y dyfodol, yna bydd rhaid i'r rhwydwaith rheoli gwastraff presennol yn y sir newid a bod yn fwy cynaliadwy. Mae newidiadau pellach i'r rhwydwaith rheoli gwastraff hefyd yn cael eu cyflwyno e.e. mwy o gyfleusterau sy'n medru trin,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Adnabod yr angen i leihau gwastraff sy'n deillio o'r holl sectorau fel y gellir cyrraedd y targedau a osodir gan Ewrop a Llywodraeth Cymru. • Yr angen i sicrhau yr ystyrir materion gwastraff wrth asesu a phennu ceisiadau cynllunio ar gyfer pob math o ddatblygiadau.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	didoli, aildddefnyddio, ailgylchu a chompostio mwy o wastraff.	
Lleihau dibyniaeth ar safleoedd tirlenwi	<p>Gall tirlenwi gwastraff bwrdeistrefol bioddiraddadwy e.e. bwyd, papur a gwastraff o'r ardd gyfrannu at broblemau iechyd dynol ynghyd â phroblemau amgylcheddol megis cynhyrchu trwytholch. Mae hefyd yn rhyddhau methan, a all gyfrannu at lygredd aer a chynhesu byd-eang. Byddai'n bosib aildddefnyddio, ailgylchu, compostio neu drin peth o'r gwastraff sy'n cael ei dirlenwi mewn ffyrdd gwahanol er mwyn cynhyrchu tanwydd sy'n deillio o ynni.</p> <p>Mae'r Gyfarwydddeb Dirlenwi wedi gosod targedau fel y bydd faint o wastraff a dirlenwir yn cael ei leihau'n sylweddol yn y dyfodol. Ar hyn o bryd, mae Gwynedd ac Ynys Môn yn cyrraedd Targedau'r Cynllun Lwfans Tirlenwi sydd wedi'u gosod gan y llywodraeth. Er mwyn cyrraedd y targedau hyn yn y dyfodol, bydd angen mwy o bwyslais ar reoli gwastraff yn gynaliadwy, megis ailgylchu, fel y brif ffordd o waredu gwastraff.</p> <p>Yng Ngwynedd, mae'r cyfraddau ailgylchu/compostio wedi bod yn gyson is na chyfartaledd Cymru ers 1998. Roedd gan Ynys Môn gyfradd ailgylchu sylweddol uwch – yn 2009/10, roedd 51% o wastraff bwrdeistrefol yn cael ei ailgylchu neu ei gompostio o gymharu â 40% yng Nghymru (yr ail uchaf o holl Awdurdodau Lleol Cymru).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i gyfrannu tuag at leihau faint o wastraff bwrdeistrefol sy'n cael ei dirlenwi drwy hwyluso darparu rhwydwaith cynhwysfawr, integreiddiedig a chynaliadwy o gyfleusterau rheoli gwastraff newydd a gwell ar gyfer trin a gwaredu gwastraff fel dewis amgen i dirlenwi. • Yr angen i gyfrannu tuag at gynyddu cyfraddau ailgylchu a chompostio.
CLUDIANT		
Dewisiadau cludiant cyfyngedig	<p>Gostyngodd cyfran yr aelwydydd heb gar gan 21% a 18% yng Ngwynedd ac Ynys Môn, yn y drefn honno, rhwng 1991 a 2001. Mae nifer y ceir preifat ar y ffyrdd yn cynyddu yn ardal y CDLI ar y cyd.</p> <p>Mae defnydd o geir preifat gan drigolion i deithio i'r gwaith yn is yng Ngwynedd na'r cyfartaledd cenedlaethol fel y mae'r defnydd o gludiant cyhoeddus. Yn Ynys Môn, ceir mwy o ddibyniaeth ar geir ar gyfer teithio i'r gwaith gyda chyfran lai o bobl yn mynd ar y bws i'r gwaith o gymharu â Chymru (2.9% yn teithio ar gludiant cyhoeddus o gymharu â 6.5% yng Nghymru).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i hwyluso rhwydwaith cludiant cynaliadwy, yn enwedig mewn ardaloedd gwledig. • Ystyried lleoliad datblygiadau yn nhermau hygrychedd drwy wahanol fathau o gludiant.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>Un o'r ffactorau mwyaf dylanwadol wrth ystyried y gwahaniaeth rhwng byw mewn ardaloedd trefol a gwledig yw cludiant – beth sydd ar gael a'r gost. Yn aml, ystyrir bod defnydd o gludiant preifat yn hanfodol i bobl sy'n byw mewn ardaloedd gwledig. Mae canran yr aelwydydd sydd â mwy nag un car yn sylweddol uwch mewn ardaloedd gwledig nag mewn wardiau trefol. Mae gofyn i bobl sy'n byw mewn ardaloedd gwledig deithio ymhellach i gael mynediad i wasanaethau megis siopau, iechyd, addysg a chyflogaeth. Golyga hyn gostau ychwanegol i'r rheini sydd heb gludiant addas, yn benodol pobl hŷn, pobl ifanc, rhieni sengl a phobl ddi-waith.</p>	
DŴR		
<p>Cynnal ansawdd afonydd da a gwella safonau ble bo angen</p>	<p>Ar y cyfan, mae ansawdd afonydd yn dda yng Ngwynedd ac Ynys Môn. Yn 2009, er enghraifft, roedd cyfran yr afonydd yng Ngwynedd a oedd wedi'u categorio fel da neu dda iawn yn uwch na'r 14 mlynedd flaenorol. Yn Ynys Môn, cafwyd cynnydd yng nghyfran yr afonydd gradd A yn nhermau ansawdd cemegol ers 1990. Fodd bynnag, dylid nodi y gostyngodd cyfran yr afonydd gradd A yn y sir yn sylweddol rhwng 2008 a 2009.</p> <p>Ceir sawl rhan o afon ble bo angen gwella ansawdd y dŵr yn sylweddol. Mae cynllun rheoli basn afonydd Asiantaeth yr Amgylchedd ar gyfer Ardal Basn Afonydd Gorllewin Cymru, yn adnabod nifer o heriau i ansawdd dŵr wyneb, yn cynnwys: Llygredd tryledol o weithgareddau amaethyddol; llygredd tryledol o fwynfeydd hanesyddol; addasu ffisegol ardaloedd dyfrol; llygredd tarddle pwynt o weithfeydd carthffosiaeth y diwydiant dŵr ac asideiddio.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i annog y gwelliant mewn ansawdd dŵr drwy leihau'r risg o lygredd yn mynd i mewn i gyrsiau dŵr. • Yr angen i liniaru'r achosion ble mae adnoddau dŵr daear a chyflenwadau dŵr yfed yn cael eu halogi. • Ymgorffori Systemau Draenio Trefol Cynaliadwy mewn datblygiadau newydd.
<p>Cynnal dyfroedd ymdrochi glân a gwella eraill</p>	<p>Yn gyffredinol, gellir dweud bod ansawdd cyffredinol dŵr ymdrochi o amgylch arfordir Gwynedd ac Ynys Môn yn gwella. Yn Ynys Môn, fe wnaeth 73% o draethau fodloni'r safonau canllaw yn 2008 o gymharu â 33% ym 1992. Fodd bynnag, mae cydymffurfiaeth dyfroedd ymdrochi nad ydynt wedi'u hadnabod gan y CE wedi profi i fod yn fwy problemus gyda chyfradd uchel o fethiannau wedi'i chofnodi. Mae tri lleoliad (Traeth Bach, Porth Eilian a Biwmares) wedi cofnodi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hyrwyddo gweithgareddau sy'n debygol o gynnal ansawdd uchel y dŵr ymdrochi.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	<p>cyfradd fethu 100% ar y safon G. Yng Ngwynedd, fe wnaeth chwe thraeth a dau farina ennill Gwobrau'r Faner Las yn 2008; fe wnaeth 11 o draethau ennill gwobrau Glan Môr ac fe wnaeth chwech ennill gwobrau Arfordir Glas. Yn Ynys Môn, fe wnaeth chwe thraeth ennill Gwobrau'r Faner Las; fe wnaeth 26 o draethau ennill gwobrau Glan Môr ac fe wnaeth 13 ennill gwobrau Arfordir Glas.</p> <p>Tra bo tueddiadau yn dangos gwelliant yn ansawdd cyffredinol dŵr ymdrochi, gyda nifer o draethau ac ardaloedd arfordirol yn cael gwobrau am ansawdd a glanweithdra, mae'n amlwg bod angen codi safonau cyffredinol dŵr ymdrochi er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'r Gyfarwydddeb Dŵr Ymdrochi ddiwygiedig.</p>	
Nifer o ardaloedd poblog mewn perygl o orlifo	<p>Mae gorlifo yn broses naturiol ac mae gan orlifdiroedd arfordirol, afonydd a glannau afonydd rôl bwysig. Mae'r problemau cynyddol sy'n gysylltiedig â newid hinsawdd yn golygu bod gorlifdiroedd arfordirol a glannau afonydd mewn perygl ychwanegol. Gall datblygiadau newydd gynyddu risg llifogydd yn nhermau defnydd a dŵr ffo, neu waethygu problemau sy'n gysylltiedig â llifogydd, megis erydiad tir. Ceir pryderon penodol yng nghyswllt adeiladu ar orlifdiroedd a'r effaith ddilynol ar ansawdd a maint y dŵr. Gallai dŵr ar orlifdiroedd a ailgyfeirir o ganlyniad i waith adeiladu gael effeithiau amgylcheddol a chymdeithasol andwyol. Mae sawl ardal boblog yn ardal y CDLI ar y cyd sy'n agored i lifogydd, yn cynnwys ardaloedd poblog o Fangor, Caernarfon, Porthmadog, Tywyn a Phwllheli yng Ngwynedd ac ardaloedd o Gaergybi, Llangefni ac Amlwch yn Ynys Môn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yr angen i sicrhau nad yw datblygiadau wedi'u lleoli o fewn ardaloedd sydd â risg uchel o lifogydd. • Yr angen i gyflwyno mesurau isafu neu liniaru llifogydd i leihau cyfaint a chyfradd dŵr ffo mewn datblygiad newydd.
Llai o adnoddau dŵr ar gael	<p>Saif Ynys Môn a Gwynedd ym Mharth Adnoddau Dŵr Gogledd Eryri - Ynys Môn, a adwaenir fel un sydd mewn diffyg yn y Cynllun Rheoli Adnoddau Dŵr (CRhAD) a gynhyrchwyd gan Dŵr Cymru - yn bennaf yn sgil yr ansicrwydd mawr ynghylch y cydbwysedd rhwng y cyflenwad a'r galw o ganlyniad i newid hinsawdd. Mae gan y ddau senario cynllunio a ystyrir yn y CRhAD ddŵr yn weddill hyd oddeutu 2017/18. O hynny ymlaen, mae'r diffyg yn cynyddu dan y senario Cyfartaledd Blyneddol hyd uchafswm o 1.63 MI/d yn 2024/35 a hyd at uchafswm o 3.19 MI/d dan y senario Cyfnod Critigol yn 2029/30. Mae mesurau i fynd i'r afael â'r diffyg posib wedi'u cynnig ac maent yn cynnwys uwchraddio Gwaith Trin Dŵr Mynydd</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sicrhau bod datblygiadau newydd yn cynnwys mesurau effeithiolrwydd dŵr. • Yr angen i hyrwyddo defnyddio dŵr, fel adnodd naturiol, mewn ffordd gynaliadwy.

MATERION ALLWEDDOL:	TYSTIOLAETH A THUEDDIADAU	MATERION (PROBLEMAU) A CHYFLEOEDD CYNALADWYEDD
	Llandygai ac echdynnu mwy o gronfa ddŵr Marchlyn Bach.	

ATODIAD 3

Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd, Cam Sgopio AC/AAS: Fframwaith AC Drafft

Fframwaith Amcanion yr AC Drafft
1. Cynnal a mwyhau buddion bioamrywiaeth a chysylltedd (Pynciau AAS: <i>bioamrywiaeth, ffawna, fflora, pridd</i>)
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Amddiffyn cyfanrwydd safleoedd dynodedig (rhyngwladol, cenedlaethol a lleol), ac osgoi cynefinoedd / rhywogaethau tameidiog ▪ Diogelu a mwyhau cynefinoedd bywyd gwyllt ar y tir ac yn y môr (yn cynnwys yr ased coetiroedd sylweddol a geir yn ardal y cynllun), a bioamrywiaeth ehangach mewn ardaloedd gwledig a threfol ▪ Cynnal a gwella'r ddarpariaeth o seilwaith werdd ▪ Diogelu a mwyhau'r safleoedd daearegol dynodedig a'r ddaeamrywiaeth ehangach
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ % y newid yng nghynefinoedd a rhywogaethau â blaenoriaeth a nodir yng Nghynllun Gweithredu Bioamrywiaeth ardal y cynllun
2. Hyrwyddo hyfywdra, cydlyniant ac iechyd a lles cymunedol (Pynciau AAS: <i>iechyd bodau dynol, y boblogaeth</i>)
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bodloni anghenion poblogaeth sy'n heneiddio ▪ Lleihau nifer y bobl mewn oed gwaith sy'n allfudo er mwyn cefnogi cymunedau sy'n gytbwys o ran oedran y boblogaeth ▪ Gwella'r ddarpariaeth o gyfleusterau a gwasanaethau i gymunedau difreintiedig ac ardaloedd gwledig a gwella mynediad atynt. ▪ Hyrwyddo rhyngweithio cymunedol a chynhwysiad cymdeithasol ▪ Cael gwared ar rwystrau a chreu cyfleoedd i bobl fyw bywydau iachach, e.e. hyrwyddo ymarfer corff (cerdded, beicio) ▪ Lleihau'r anghydraddoldeb iechyd rhwng ardaloedd a grwpiau cymdeithasol
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ % y boblogaeth gyfan sydd â mynediad at wasanaethau allweddol ▪ mesurau iechyd sy'n gysylltiedig â ffordd o fyw (e.e. pobl dros eu pwysau, gordewdra) – Arolwg Iechyd Cymru
3. Rheoli a lleihau effeithiau newid hinsawdd drwy hyrwyddo a chefnogi mesurau lliniaru ac addasu (Pynciau AAS: <i>ffactorau hinsawdd, aer</i>)
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lleihau'r allyriadau nwyon tŷ gwydr o drafnidiaeth, adeiladau a phrosesau cynhyrchu ynni ▪ Cefnogi ac annog datblygiadau newydd sy'n ynni effeithlon ac sy'n medru gwrthsefyll newid hinsawdd ▪ Integreiddio a hyrwyddo ynni adnewyddadwy a chynlluniau ynni carbon isel a chynyddu'r galw am ynni a gyflenwir gan ffynonellau carbon isel ▪ Sicrhau y cynllunnir am addasiadau mewn ffordd sy'n gwneud y mwyaf o gyfleoedd ac sy'n isafu'r costau sy'n gysylltiedig â newid hinsawdd

Fframwaith Amcanion yr AC Drafft
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> % y newid mewn allyriadau carbon deuocsid o'r stoc tai
<p>4. Gwarchod, hyrwyddo a mwyhau'r iaith Gymraeg, adnoddau diwylliannol ac asedau treftadaeth hanesyddol <i>(Pynciau AAS: Treftadaeth Ddiwylliannol)</i></p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> Gwarchod a mwyhau'r cyfleoedd i hyrwyddo a datblygu'r iaith Gymraeg
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nifer / % y siaradwyr Cymraeg
<p>5. Gwarchod, hyrwyddo a mwyhau adnoddau diwylliannol ac asedau treftadaeth hanesyddol <i>(Pynciau AAS: Treftadaeth Ddiwylliannol)</i></p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> Sicrhau y gwarchodir asedau hanesyddol, archeolegol a diwylliannol lleol (yn cynnwys eu gwarchod rhag datblygiadau newydd), ac y gwneir y mwyaf ohonynt er budd trigolion ac ymwelwyr Hyrwyddo mynediad at yr amgylchedd hanesyddol er dibenion addysg a thwristiaeth / datblygiad economaidd
<p>Dangosyddion Arfaethedig</p> <ul style="list-style-type: none"> Nifer / newid yn yr adeiladau / asedau hanesyddol mewn perygl
<p>6. Cefnogi twf economaidd a hwyluso economi fywiog, amrywiol sy'n darparu cyfleoedd cyflogaeth lleol <i>(Pynciau AAS: Poblogaeth)</i></p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> Hyrwyddo a hwyluso buddsoddiad i fusnesau lleol ar draws amrywiaeth o sectorau economaidd Gwella a mwyhau cyfleoedd cyflogaeth, yn cynnwys mewn ardaloedd gwledig Cefnogi'r diwydiant twristiaid drwy wneud gwelliannau amgylcheddol a gwella'r seilwaith Darparu mynediad at gyfleoedd am hyfforddiant, addysg a datblygu sgiliau i bob sector yn y gymuned
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gweithgarwch economaidd fesul sector Statws cyflogaeth trigolion 16 mlwydd oed a throsodd Nifer y bobl sy'n cymudo i mewn ac allan o ardaloedd yr awdurdod
<p>7. Darparu tai o ansawdd da, yn cynnwys tai fforddiadwy sy'n bodloni angen lleol <i>(Pynciau AAS: y boblogaeth, iechyd bodau dynol)</i></p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> Gwella ansawdd ac argaeledd y stoc tai presennol ar gyfer cymunedau difreintiedig

Fframwaith Amcanion yr AC Drafft
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cyflwyno mwy o dai fforddiadwy a chynaliadwy o ansawdd uchel mewn ardaloedd gwledig a threfol ▪ Cyflwyno tai addasadwy sy'n mynd i'r afael ag anghenion unigol y cymunedau
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nifer yr unedau tai fforddiadwy newydd a ddarparwyd / blwyddyn fel canran o'r holl unedau newydd
<p>8. Gwerthfawrogi, cadw a mwyhau tirweddau gwledig a threfweddau trefol ardal y cynllun (Pynciau AAS: y dirwedd)</p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gwarchod a mwyhau nodweddion arbennig y dirwedd yn ardal y cynllun, yn cynnwys Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol, y dirwedd arfordirol / morol a threfweddau ▪ Gwarchod a gwella ansawdd y mannau agored sy'n hygyrch i'r cyhoedd mewn amgylchedd wledig ac adeiledig ▪ Sicrhau bod datblygiadau newydd wedi'u hintegreiddio'n briodol a sensitif gyda chymeriad y dirwedd a'r drefwedd yn ardal y cynllun
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ % y dynodiadau sy'n adrodd eu bod mewn cyflwr ffafriol
<p>9. Defnyddio'r tir ac asedau mwynol yn effeithlon a hyrwyddo mecanweithiau ar gyfer lleihau gwastraff, aildefnyddio ac ailgylchu (Pynciau AAS: asedau deunyddiau, pridd)</p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Blaenoriaethu datblygiad ar dir a ddatblygwyd eisoes / tir llwyd ▪ Gwarchod ansawdd y pridd (y tir gorau a'r tir mwyaf amlbwrpas) ▪ Hyrwyddo adfer tir wedi'i halogi ac osgoi / lleihau achosion o halogi pridd ▪ Lleihau'r swm o wastraff a greir a chefnogi symud tuag at hierarchaeth rheoli gwastraff cynaliadwy ar gyfer datblygiadau presennol a newydd (yn cynnwys trwy rwydwaith gynaliadwy o gyfleusterau rheoli)
<p>Dangosyddion Arfaethedig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ % / cyfran y datblygiadau ar dir a ddatblygwyd eisoes ▪ % y gwastraff bwrdeistrefol a yrrir i safleoedd tirlenwi ▪ % y gwastraff bwrdeistrefol a aildefnyddir / ailgylchir
<p>10. Cefnogi a mwyhau cysylltiadau trafndiaeth da i gefnogi'r gymuned a'r economi (Pynciau AAS: y boblogaeth, iechyd bodau dynol)</p>
<p>A fydd y cynllun yn...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gwella hygyrchedd mewn ardaloedd lleol, drwy gysylltu'r rhwydwaith cludiant (cyhoeddus) â'r canolfannau gwasanaethu ▪ Lleihau'r angen am deithio mewn ceir preifat, drwy wella'r seilwaith cludiant cyhoeddus ▪ Blaenoriaethu hygyrchedd drwy gael opsiynau trafndiaeth cynaliadwy ar gyfer datblygiadau newydd

Fframwaith Amcanion yr AC Drafft**Dangosyddion Arfaethedig:**

- Dull o deithio i'r gwaith - % y boblogaeth sy'n gweithio sy'n teithio mewn car
- Canran y datblygiadau preswyl newydd ble y gellir cyrraedd cyfleusterau o fewn taith 30 munud ar gludiant cyhoeddus
- Mynediad at wasanaethau a chyfleusterau drwy gludiant cyhoeddus, cerdded a beicio

11. Diogelu ansawdd dŵr, rheoli cynaladwyedd adnoddau dŵr ac isafu'r risg o lifogydd
(Pynciau AAS: dŵr, bioamrywiaeth)

A fydd y cynllun yn...

- Sicrhau bod ansawdd dŵr mewn afonydd, llynnoedd, dŵr daear a dyfroedd arfordirol yn cael ei warchod a'i wella
- Isafu'r llygredd tryledol o ardaloedd gwledig a threfol
- Gwarchod a mwyhau'r adnoddau dŵr a chefnogi integreiddiad mesurau effeithiolrwydd dŵr ymhob datblygiad newydd
- Isafu'r risg o bob math o lifogydd (llanw, afonol, dŵr daear a charthffosiaeth) i bobl ac eiddo drwy gynllunio'n briodol a dylunio cynaliadwy
- Hyrwyddo effeithiolrwydd dŵr a mesurau addasu mewn datblygiadau newydd er mwyn mynd i'r afael ag effeithiau newid hinsawdd (e.e. SUD)

Dangosyddion Arfaethedig:

- % [neu nifer neu gyfradd o'r cyfanswm] o ddatblygiadau newydd sydd â systemau draenio cynaliadwy
- cyfradd / nifer terfynol y datblygiadau sydd ym mharthau C1 ac C2 (yn unol â diffiniad NCT 15)